

Vertrekpunten voor afweging van de waarde van een taak **Onderlegger voor 'Kiezen voor de Toekomst – takendiscussie'**

Het traject Kiezen voor de Toekomst bestaat uit twee fasen:

1. Zero Based Budgeting, waarin een schat aan gegevens over (de taken in) onze begroting wordt verzameld en van een analyse wordt voorzien;
2. Takendiscussie, waarin richting wordt bepaald en keuzes worden gemaakt om een toekomstbestendig evenwicht te bereiken tussen onze taken en onze middelen.

Het voeren van een takendiscussie is lastig. De gemeente heeft veel taken, die op zeer uiteenlopende vlakken liggen en daarom moeilijk te vergelijken zijn. Is volksgezondheid belangrijker dan wegenonderhoud? Zijn energiemaatregelen belangrijker dan woningbouw? Is recreatie belangrijker dan jeugdhulp? In algemene zin zijn deze vragen niet te beantwoorden. Toch doen we een poging om enkele gedeelde vertrekpunten te identificeren.

In dit document stellen we een aantal vertrekpunten voor afweging voor, waarmee richting kan worden bepaald en keuzes worden gemaakt in de takendiscussie. Deze vertrekpunten willen we vooraf vastleggen, zodat we daarmee een gezamenlijke basis leggen onder de dialoog en uiteindelijke besluitvorming. We realiseren ons daarbij dat de beoordeling van welke taken essentieel zijn en welke minder vooral een kwestie is van politieke waarden en normen. Die zijn voor iedere politieke stroming (en vaak zelfs voor ieder individu) verschillend. Desondanks zijn er ook factoren die we delen. Hieronder wordt een aantal vertrekpunten op een rij gezet, die helpen om de afweging te maken over de waarde van een gemeentelijke taak.

Wat is van belang voor het beoordelen van de waarde van een taak?

1. Maatschappelijk nut. Misschien wel de meest bepalende factor is of een taak nut heeft voor de samenleving. In hoeverre draagt een taak bij aan het welbevinden van de mensen en de samenleving als geheel? Dat is een erg belangrijke vraag bij het beoordelen van de waarde van een (gemeentelijke) taak.
Die vraag is echter afhankelijk van de definitie van maatschappelijk nut en dat hangt af van het wereldbeeld en de politieke kleuring. Is hier geen enkel gedeeld fundament onder te leggen? De laatste tijd is het begrip 'brede welvaart' sterk in opkomst als manier om te duiden wat belangrijk is en als maatstaf voor de stand van een gebied (land, gemeente). Het zegt meer dan het Bruto Nationaal Product, dat zich concentreert op de materiële welvaart. Brede welvaart bestaat uit meerdere indicatoren: van gezondheid tot wonen en van leefomgeving tot veiligheid. Hoeveel waarde je die indicatoren onderling geeft, is weer afhankelijk van je waardenstelsel. Conclusie: Brede welvaart kan helpen om maatschappelijk nut van een onderbouwing te voorzien, maar het blijft grotendeels een normatieve kwestie.
2. Verplicht en (niet-)beïnvloedbaar. Een taak die wettelijk verplicht is, moeten we uitvoeren. Naast wettelijk verplicht kan een taak ook op andere gronden verplicht zijn; bijvoorbeeld contractueel. We kunnen met een verplichte taak niet stoppen. Daarom is dit een relevante factor om mee te nemen bij de afweging van taken.
Dat betekent niet dat bij verplichte taken geen keuzes mogelijk zijn over de intensiteit of omvang van de inzet waarmee deze taak wordt uitgevoerd. Het ligt voor de hand dat een verplichte taak een hogere startwaarde heeft dan een niet-verplichte. De laatste kan echter van een hoge morele verplichting worden voorzien. Dus het verplichte karakter zegt wel iets, maar niet alles. Mogelijk kunnen we beter uitgaan van de mate waarin een taak beïnvloedbaar is. Beïnvloedbaarheid van een taak is dus mogelijk een betere indicator.

3. Toekomstgericht. We hebben te maken met ontwikkelingen die de komende jaren of zelfs decennia blijven spelen. Taken die daaraan bijdragen hebben een grotere relevantie voor de langere termijn dan taken die dat niet doen. Vandaar dat dit een factor is die in de onderlinge vergelijking een rol speelt. Ontwikkelingen en trends voor de langere termijn spelen onder meer op het gebied van demografie (vergrijzing), technologie (opkomst sociale media; AI, informatisering; robotisering), economie (krappe arbeidsmarkt; platformeconomie; van bezit naar gebruik), sociaal-cultureel (individualisering én nieuwe vormen van gemeenschapsbinding), ecologie (klimaat, circulariteit) en politiek (populisme; nationalisme).
4. Passend bij Meppel. Taken die passen bij het DNA versterken Meppel in haar kracht. Zij accentueren waaraan Meppel van oudsher is te herkennen en waarin zij uitblinkt. Dat betekent niet dat we niet met de tijd moeten meegaan en dat verandering taboe is; het gaat er meer om dat we voorzichtig moeten zijn met afschalen van taken die bij de kenmerken van Meppel passen. Een taak die bijdraagt aan het DNA van Meppel heeft iets meer betekenis dan een taak die dat niet doet. Het DNA van Meppel is geduid in verschillende documenten, waaronder de recente Omgevingsvisie.

Zijn er andere afwegingsfactoren die relevant zijn?

Een mogelijk vijfde vertrekpunt voor afweging is preventie. Een taak die preventieve werking heeft is immers te verkiezen boven een taak die dat niet heeft. Het is waarschijnlijk onverstandig om een taak te schrappen als daardoor later veel meer kosten op ons afkomen. Dat noemen we *pennywise, poundfoolish*. En juist daarom vinden we het geen vertrekpunt voor afweging. We zoeken immers naar verminderingen, die geld opleveren. En als het schrappen van een taak (of het afschalen ervan) juist leidt tot hogere kosten, zien we dit niet als een optie die moet worden afgewogen. Voorwaarde is dan uiteraard wel dat het preventieve effect aantoonbaar (of tenminste aannemelijk) is. Iets dergelijks geldt overigens voor taken waarvoor we een doeluitkering ontvangen. Die kunnen we niet uitvoeren en daarmee besparen we inzet. Maar we schieten er netto niets mee op, omdat we dan ook de doeluitkering mislopen waarmee we de inzet bekostigen.

Naast de factoren die relevant zijn voor het afwegen van taken, zijn er andere factoren die van belang zijn voor het bereiken van een structurele balans tussen ambities en middelen. Dit geldt in de eerste plaats voor maatregelen die de efficiency en effectiviteit van de gemeentelijke organisatie en het gemeentelijk handelen betreffen. Ten tweede helpt verhogen van inkomsten uiteraard ook bij het verstevigen van de balans. Deze factoren komen aan bod in het integrale voorstel van het college, dat wordt aangeboden bij de perspectiefnota en dat op dat moment ter beoordeling aan de raad is. Is het integrale voorstel op zichzelf in balans en sluit het aan bij de richting die de raad heeft aangegeven?

Andere gegevens

Naast deze vertrekpunten voor afweging zijn andere gegevens van belang om goed te kunnen oordelen over de waarde van de gemeentelijke taken. Daarom is het de bedoeling om de raad de volgende informatie te verstrekken over elke taak:

- A. Wat houdt de taak in; wat doen we op dit moment;
- B. Welke kosten en inzet zijn gemoeid met deze taak;
- C. Doen we veel, gemiddeld of weinig aan deze taak in relatie tot vergelijkbare gemeenten (benchmark);
- D. Welke mogelijke verminderingen (in de inzet van middelen) zijn haalbaar en denkbaar bij een taak -en wat levert dat op;
- E. Wat zijn de voornaamste consequenties en risico's bij deze mogelijke verminderingen.